

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Спеціальність 035 «Філологія»

*Організація індивідуального читання іноземною мовою у середніх
навчальних закладах*

Допущено до захисту «__» _____ 2020 р.

Зав. каф. германської філології _____ канд. філол. наук, проф. Кобякова
І. К.

Виконала:
студентка групи ПР-61
Ащеулова Тетяна Вікторівна

Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц.
Ємельянова Олена Валеріанівна

Суми 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЧИТАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	6
1.1 Індивідуальне читання як важливий складовий елемент вивчення іноземної мови.....	6
1.2 Особливості організації індивідуального читання іноземною мовою у середніх навчальних закладах	11
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОМУ ЧИТАННЮ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	14
2.1 Стратегії формування мовних та мовленнєвих компетенцій в процесі індивідуального читання	14
2.2 Специфіка індивідуальної роботи над текстом та особливості виконання вправ	18
ВИСНОВКИ	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	26
ДОДАТКИ	30

ВСТУП

У сучасному світі розширюється і якісно змінюється характер міжнародних зав'язків, все більше здійснюється інтернаціоналізація всіх сфер життя нашого суспільства в результаті бурхливого зростання політичних, економічних і культурних взаємовідносин із зарубіжними країнами. Наша держава стає все більш відкритою, входячи на правах партнера у світове співтовариство. Знання іноземних мов дозволяє долучитися до здобутків світової цивілізації і культури, сприяє розширенню кругозору, розвитку інтелектуальних здібностей особистості. Таким чином, іноземна мова стає реально затребуваною в практичній та інтелектуальній діяльності людини.

Читання літератури є одним із способів знайомства з іншим народом і його культурою, адже художній твір – носій і джерело об'єктивної інформації про світ, в якому неминуче відбиваються елементи реальності, це дзеркало життя і культури народу. Читання автентичних текстів – уривків з творів, оповідань, п'єс, перегляд відеофільмів за творами англійських та американських письменників, дає можливість учням відчувати атмосферу того часу, яка описується в творі. Вони дізнаються, як жили люди інших країн в різні історичні епохи, які були їхні звичаї, традиції, побут, одяг, заняття, норми поведінки в різних ситуаціях, яка була їхня мова, дізнаються особливості мови того часу і т.д.

Індивідуальне читання, як один з аспектів мовної підготовки учнів, забезпечує міцніше формування різних видів комунікативної компетенції (лінгвістичної, соціолінгвістичної, дискурсивної, соціокультурної), а отже, є важливим аспектом процесу навчання іноземним мовам.

Головне призначення індивідуального читання полягає в отриманні інформації з текстів іноземною мовою. Разом з цим систематичне і планомірне домашнє читання є важливим джерелом і засобом збільшення лексичного запасу і розвитку навичок усного мовлення учнів.

Актуальність бакалаврської роботи полягає в недостатній розробці теоретичних засад індивідуалізації читання та необхідності розробки методики навчання індивідуальному читанню іноземними мовами в середніх навчальних закладах.

Аналіз літератури засвідчив, що проблемою організації індивідуального читання іноземною мовою у середніх навчальних закладах займалися, як вітчизняні так і закордонні вчені, такі як: Г. В. Барабанова, А. Басіна, О. Б. Бігич, Г. Е. Борецька, Ю. В. Британ, І. В. Корейба, Н. В. Складенко, Г. А. Чередніченко, P. Bimmel, V. Birkner, U. Rammillon.

Метою цієї бакалаврської роботи є вивчення особливостей організації індивідуального читання іноземною мовою у середніх навчальних закладах.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

1. Розглянути індивідуальне читання як важливий складовий елемент вивчення іноземної мови.
2. Описати особливості організації індивідуального читання іноземною мовою у середніх навчальних закладах.
3. Охарактеризувати стратегії формування мовних та мовленнєвих компетенцій в процесі індивідуального читання.
4. Проаналізувати специфіку індивідуальної роботи над текстом та особливості виконання вправ.

Об'єктом дослідження є індивідуальне читання як дієвий засіб навчання іноземної мови, в той час як **предметом роботи** є особливості організації індивідуального читання іноземною мовою у середніх навчальних закладах.

Методи дослідження. У ході дослідження були використані методи: логічного узагальнення, порівняння та систематизації психолого-педагогічних, лінгвістичних та методичних досліджень, аналіз літератури, використовуваної для індивідуального читання, навчальних комплексів, вітчизняних і зарубіжних посібників.

Теоретична значущість полягає у систематизації теоретичних передумов дослідження особливостей організації індивідуального читання іноземною мовою у середніх навчальних закладах.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані в розробці лекційних та практичних курсів з англійської мови, методики викладання іноземних мов.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЧИТАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

1.1 Індивідуальне читання як важливий складовий елемент вивчення іноземної мови

Вчені, лінгвісти, мовознавці дають таке визначення терміну «читання» – взаємозв'язок читача і тексту. Вчені, що займаються мовою, вважають, що оволодіння таким комунікативним умінням як читання вимагає різнобічних знань про світ, а також досконале знання мови. Як вважають лінгвісти-педагоги, читання вимагає великих фонових або, як їх називають, базових знань, а також певних умінь і навичок, щоб розуміти тексти.

Крім того, інші вчені погоджуються з тим, що хороші читачі повинні виконувати деякі інші дії, щоб зрозуміти текст: вони повинні пов'язувати новий текст з минулим досвідом, а саме – інтерпретувати, оцінювати, синтезувати і розглядати альтернативні інтерпретації. При виконанні цього завдання, учні повинні також знати стратегії, які можуть допомогти легко зрозуміти прочитане [5, с. 19].

Читання є одним з чотирьох основних умінь у вивченні англійської або іншої іноземної мови, а також вважається одним з найскладніших умінь для людини, яка вивчає іноземну мову.

Як і в аудіюванні, під час навчання читання існують висхідний і низхідний підходи. При висхідному підході читач збирає літери, щоб сформувати слова, пропозиції і абзаци, для того, щоб вловити сенс. Таким чином, при цьому читацька діяльність ведеться за структурою тексту, який читають учні. Обробка тексту від низу до верху структурує зміст тексту від найменших одиниць мови до найбільших, а потім змінює існуючі базові знання учня і його прогнози по тексту на базі тієї інформації, яка

зустрічається в тексті [15, с. 16]. Зазначимо, що висхідний підхід, або як його ще називають, обробка тексту знизу до верху, допомагає учням стати хорошими читачами, але, з іншого боку, без ефективного знання другої мови, ця обробка не буде успішною.

З іншого боку, інші дослідники зосереджені на концептуально-орієнтованому підході «зверху вниз» або як його ще називають, спадний підхід. Цей підхід спонукає учнів використовувати свої накопичені до моменту читання знання для того, щоб зробити передбачення щодо прочитаних ними текстів.

Під час читання англійською або іноземною мовою читач, застосовуючи підхід зверху вниз, не тільки є активним учасником процесу читання, прогнозує і обробляє текстову інформацію. Накопичені читачами знання відіграють значну роль при навчанні читання. Міллер у своєму дослідженні, присвяченому навчанню читання, представляє певні стратегії навчання читання [25, с. 30]. Він стверджує, що читання було засновано на навичках «зверху вниз» близько сорока років тому, головною турботою учнів було використання їхніх фонових знань для поліпшення розуміння прочитаного. Проте, останнім часом відбувся перехід від навичок «знизу вгору» до навичок «зверху вниз»; у першу чергу він фокусується на точному, буквальному розумінні тексту.

Інші вчені, проводячи дослідження, виявили, що учні використовують різні стратегії читання. На перших етапах навчання учні при читанні використовують словник, намагаються запам'ятати слова, роблять замітки і переводять послівно. На більш пізньому етапі навчання, маючи необхідні навички і вміння, вони здогадуються значення слів, що містяться в тексті, з контексту. На заключних етапах учні використовують такі стратегії, як «застосування перехідних слів», «пошук підказок в тексті» і використання накопичених і фонових знань [6, с. 11].

Так як метою нашого дослідження є індивідуальне читання, то зупинимося на ньому детальніше.

Зауважимо, що за характером управління індивідуальне читання – це самостійна діяльність, що не допускає жорсткого керівництва з боку вчителя, що передбачає вільний вибір з боку тих, хто навчається, гнучко направляється педагогом. За характером активності – це пізнавальний вид діяльності «творчого рівня активності» [9, с. 87], на якому учні виявляють прагнення застосувати знання і способи діяльності в новій ситуації. За місцем і часом проведення – це позаурочний вид діяльності. За місцем у навчальному процесі – це автономний вид діяльності, опосередковано пов'язаний з навчальним процесом.

Індивідуальне читання носить комплексний характер: це і вид читання, який передбачає володіння певними навичками і вміннями вилучення інформації з письмового тексту, і особливий підхід до формування навичок і умінь в читанні (особистісно-орієнтований), і особлива форма навчання (з опорою на різні навчальні стратегії), а також певний зміст навчання і технологія навчання, яка включає як комплекс навчальних вправ і завдань, так і навчальні прийоми і прийоми контролю [1, с. 54].

Індивідуальне читання може бути охарактеризоване як неперекладне, комунікативне читання; гнучке читання мовчки (швидке або в уповільненому темпі), що припускає самостійний вибір учнем ступеня проникнення в прочитане. Це зріле читання, для якого характерні процеси синтезу. З точки зору організації цей вид читання може вважатися самостійним позааудиторним, додатковим читанням; при цьому індивідуалізація з одного боку реалізується в організації процесу навчання, з іншого – в орієнтації методики навчання на особистісні особливості учня, використанні його навчальних стратегій в читанні [16, с. 319].

Оскільки індивідуальне читання – це зріле читання, яке носить комунікативний характер і передбачає володіння вміннями розуміти і осмислювати зміст текстів з різною глибиною і точністю проникнення в прочитане з метою задоволення своїх комунікативних потреб і в залежності

від завдань читання, ми виділяємо наступні види комунікативного читання в рамках індивідуального читання [4, с. 52]:

- читання з повним розумінням тексту;
- читання з розумінням основного змісту (із загальним охопленням змісту);
- читання з вибіркоким виокремленням потрібної інформації, що цікавить (переглядово-пошукове читання).

Названі види читання отримали визнання і поширення у методичних публікаціях останніх років і відображають суть індивідуального читання як виду читання.

Читання з повним розумінням тексту, з виокремленням повної інформації – вид комунікативного читання з установкою на повне і точне розуміння всіх основних і другорядних фактів, що містяться в тексті, їхнє осмислення і запам'ятовування. При читанні з повним розумінням читач передбачає, що йому доведеться згодом відтворити або використувати в тій чи іншій формі отриману інформацію: передати усно або письмово зміст прочитаного, оцінити, прокоментувати, пояснити інформацію, спільно обговорити зміст тексту [10, с. 54].

Читання з повним розумінням тексту найбільш складна і трудомістка робота. Для повного, точного і глибокого розуміння прочитаного необхідні досить значні знання лінгвістичних особливостей мови, що вивчається, володіння значним за обсягом лексико-граматичним матеріалом.

Читання із загальним охопленням змісту – вид комунікативного читання з установкою на розуміння головного, найбільш суттєвого в тексті. Другорядні, несуттєві факти можуть виявитися незрозумілими, неважливі деталі можуть бути пропущені. При читанні із загальним охопленням змісту «достатнім буває розуміння 70% тексту, якщо в інші 30% не входять ключові положення тексту, істотні для розуміння основного змісту» [10, с. 57]. При такому читанні синтез переважає над аналізом, мовна форма не є об'єктом уваги.

Читання з вибіркоvim виокремленням потрібної інформації, метод, який ще називають „die sieben siebe“ [21] (сім сит) – вид комунікативного читання, спрямований на знаходження в тексті специфічної інформації для її подальшого використання у визначених цілях. Ця інформація може бути двох видів [8, с. 65]:

1. Конкретна інформація, яку необхідно виявити в тексті (визначення, дати, цифрові дані, імена та назви), або більш розгорнута інформація у вигляді опису, аргументації, правил, оціночних суджень. Читання з установкою на пошук конкретної інформації називають пошуковим читанням. У навчальному процесі завдання, що передують пошуковому читання, вказують на конкретну інформацію, яку учню потрібно знайти, звертаючись до тексту. Маючи чітке уявлення про мету пошукового читання, читач може передбачити, в якій частині тексту слід шукати необхідну інформацію.

2. Інформація про корисність тексту, про те, чи представляє він інтерес і може бути використаний в подальшому [27]. Для отримання цієї інформації буває досить прочитати заголовки і підзаголовки, окремі абзаци, познайомитися зі структурою тексту. Читання з метою отримати саме загальне уявлення про зміст тексту і вибрати потрібний пункт з декількох називають переглядовим читанням.

Отже, зауважимо, що мета навчання індивідуального читання – навчити як читання з повним розумінням тексту (на вищих рівнях володіння мовою, аналізуючи граматичні та лінгвістичні аспекти), так і читання з розумінням основного змісту (із загальним охопленням змісту) та читання з вибіркоvim виділенням потрібної інформації, що цікавить (переглядово-пошукове читання) для того, щоб учні не зупинялися на незрозумілих словах і вміли відрізнити важливу і додаткову інформацію.

1.2 Особливості організації індивідуального читання іноземною мовою у середніх навчальних закладах

Для визначення ролі і місця індивідуального читання в процесі навчання іноземної мови виділимо види читання за основними критеріями [4, с. 53]:

- за участю голосу – читання вголос та читання про себе; в обох випадках по темпу відтворення можна відрізнити швидке читання і читання в уповільненому темпі [28];
- за характером участі рідної мови – читання з повним розумінням, або неперекладне читання, і перекладне читання;
- за ступенем вилучення інформації – читання із загальним охопленням змісту, пошукове, ознайомлювальне, переглядове, читання з повним розумінням, і вивчаюче читання. Терміни «ознайомлювальне» і «вивчаюче» читання введені С.К. Фоломкіною [13, с. 150].
- за методичною метою – навчальне читання і комунікативне; комунікативні види читання поділяють на читання із загальним охопленням змісту і з глибоким розумінням прочитаного і визначені в програмі;
- за домінуючим компонентом в психологічній структурі читання (синтез – аналіз) – так звані синтетичне (домашнє читання, індивідуальне читання) і аналітичне читання; в принципі, синтетичне читання може бути розглянуто як читання підготовлене, з попередньо знятими труднощами, аналітичне – як перекладне, не підготовлене читання зі словником;
- за навчальними характеристиками – попередньо підготовлене і не підготовлене читання, останнє називають також самостійним;
- за місцем проведення – аудиторне і позааудиторне читання;
- за ступенем обов'язковості – обов'язкове і додаткове.

Далі ми визначимо характер і тип індивідуального читання відповідно до запропонованої класифікації.

Мета навчання індивідуальному читанню – навчити учнів виокремлювати інформацію з тексту, тобто опанувати вміннями комунікативного читання. При описі комунікативних видів читання не визначаються чіткі межі між ними, не існує чіткої єдиної підстави для їхньої класифікації, хоча і робляться спроби визначити види читання з точки зору мотивів, цілей і потреб учнів [26, с. 10].

Так, переглядове читання означає ознайомлення з книгою, виокремлення загального змісту; вивчаюче читання передбачає глибоке вдумливе багаторазове прочитання тексту. Вказується також, що вивчення основних друкованих джерел супроводжується виконанням записів, подальшим використанням вилученої інформації.

Вивчення літературних творів передбачає кілька процесів (ознайомлення з темою, титульним листом книги, передмовою, змістом). Таке попереднє ознайомлення, при цьому прирівнюється до швидкого перегляду, читання по діагоналі, з орієнтовним читанням, вибіркоче, динамічне читання.

Зауважимо, що індивідуальне читання як вид читання в сучасній вітчизняній і зарубіжній методичній літературі характеризується наступними чином: позааудиторне, домашнє, екстенсивне, персоніфіковане, самостійне [2, с. 54]. Звісно ж необхідним є виділення трьох груп характеристик індивідуального читання [14, с. 458]:

- за умовами проведення читання (позааудиторне, домашнє читання) і його місця в навчальному плані (додаткове читання);
- за кількістю прочитаного матеріалу і характеру процесу читання (синтетичне, екстенсивне читання);
- за роллю учня в процесі навчання, учень обирає індивідуальний текст (твір) і використовує навчальні стратегії читання (індивідуальне).

Отже, зазначимо, що найбільшого поширення в методиці навчання читання отримало назву «індивідуальне читання». Це пояснюється тим, що воно передає одну із суттєвих ознак такого читання. Учень самостійно

відповідно до своїх інтересів і рівня мовної підготовки вибирає текст; при читанні тексту він використовує індивідуальні, характерні для нього стратегії читання.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОМУ ЧИТАННЮ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

2.1 Стратегії формування мовних та мовленнєвих компетенцій в процесі індивідуального читання

З огляду на повноту і, одночасно з цим, компактність формулювань, у цьому дослідженні ми спираємося на класифікацію функцій стратегій вивчення іноземної мови П. Біммель, У. Рампілльйон, які виділяють наступні функції стратегій вивчення іноземної мови [18, с. 113]:

1. Підвищення ефективності навчання;
2. Мотивація і віра у власні сили;
3. Здобуття незалежності;
4. Самоосвіта;
5. Перенесення отриманого досвіду в інші навчальні та життєві контексти.

Розглянемо вищевказані функції докладніше.

1. Підвищення ефективності навчання. Ті, що навчаються, які оволоділи певним комплексом навчальних стратегій і регулярно використовують їх на практиці, не тільки мають здатність до цілепокладання (тобто знають, що їм необхідно вивчити і якого результату досягти), але і здатні знаходити найбільш ефективні шляхи досягнення поставлених навчальних цілей.

2. Мотивація і віра у власні сили. Застосування стратегій впливає на результативність вивчення іноземної мови. У того, хто навчається підвищується мотивація до більш інтенсивних занять по оволодінню іноземною мовою, з'являється впевненість у власних силах, коли він знає способи вирішення навчальних завдань.

3. Здобуття незалежності. Ті, що навчаються, регулярно застосовують стратегії, здатні самостійно управляти процесом навчання, і як результат, стають менш залежними від викладача.

4. Самоосвіта. Так як в майбутньому професійному житті перед фахівцями неодмінно з'являється необхідність в самостійному пошуку, застосуванні та переробці нових знань, вирішенні нових завдань в мінливих життєвих і професійних ситуаціях, ця функція стратегій грає велику роль в подальшому саморозвитку у професійній діяльності протягом всієї нашої життєдіяльності.

5. Перенесення отриманого досвіду в інші навчальні та життєві аспекти. Досвід застосування стратегій і самі стратегії цілком можуть бути використані в різноманітних видах мовленнєвої діяльності, при вивченні інших іноземних мов або дисциплін, в інших сферах навчальної, соціальної і професійної діяльності.

Реалізація стратегії формування мовних та мовленнєвих компетенцій в процесі читання має на увазі виконання індивідуального плану чітко визначених ментальних дій, в якому відбивається спосіб отримання інформації за допомогою визначення мети читання та планування шляхів і способів її досягнення в силу індивідуальних здібностей, самостійної оцінки власної діяльності і її коригування в разі потреби [22, с. 76].

Рівень сформованості умінь і навичок перцептивно-сміслової бази може вважатися досить високим, якщо учень може [11, с. 32]:

1. Автоматично користуватися правилами читання;
2. Правильно артикулювати та інтонувати;
3. Спиратися на розпізнавальні ознаки (знаки пунктуації, шрифт, граматичні форми, засоби синтаксичного і логічного зв'язку та ін.);
4. Диференціювати омографічні форми;
5. Змінювати темп читання залежно від характеру тексту і форми його обробки;

6. Користуватися механізмом зорового охоплення композиційно-структурних особливостей тексту;

7. Володіти механізмом рецептивного комбінування, що визначає успішність прогностичних умінь і швидкість переробки інформації;

8. Миттєво визначати графічний образ.

Також необхідно відзначити, що на середньому і старшому етапах навчання здійснюється корекція та вдосконалення техніки читання. Відомо, що техніка читання не є достатньою умовою розуміння тексту, і зв'язок між технічними навичками і розумінням не носить прямолінійного характеру, що практично означає можливість осмислення при недостатньо розвиненій техніці читання і, навпаки, можливість досягнення певного рівня в техніці читання при досить поверхневому / фрагментарному розумінню.

У якості найважливіших складових навчання читання, яка долає недоліки, розглядаються формування в учня установки на усвідомлення мети читання в кожному конкретному випадку, вибір стратегії читання, що відповідає цій меті, використання можливих лексичних, граматичних та інших опор для вилучення з тексту максимального обсягу інформації [3, с. 230].

Зазначимо, що опори бувають різними:

1. Знайомі слова і ситуації;
2. Заголовки;
3. Ілюстрації;
4. Слова-реалії (назви, історичні факти, цитати);
5. Цільова лексика (значення зрозуміло з контексту);
6. Граматичні інформаційні ознаки;
7. Граматичні структури.

Крім того, на кожному з етапів передбачено формування стратегічних умінь читання, які в цілому зводяться до наступного переліку [24, с. 31]:

1. Прогнозувати зміст, спираючись на заголовки (образотворчу наочність, виноски, передтекстові питання та ін.);

2. Вміти прогнозувати значення слів за початковими літерами;
3. Здогадуватися про значення слів на основі подібності зі словами рідної мови;
4. Ігнорувати незнайомі слова, які не впливають на розуміння основного змісту;
5. Повертатися до прочитаного з метою уточнення або кращого запам'ятовування і так далі.

Варто відзначити, що головним недоліком при навчанні читання та у процесі індивідуального читання зокрема в сучасній школі є застосування в практично тільки одного виду читання – читання з повним розумінням всього тексту.

При навчанні індивідуального читання на етапі формування навичок необхідно враховувати інтерферуючий вплив, в той час як при формуванні вмінь більшою мірою слід спиратися на позитивний перенос. На підготовчому етапі навчання учнів індивідуальному читанню основним завданням є нейтралізація інтерферуючого впливу рідної або іншої, що вивчається мови шляхом коригування за допомогою ефективних вправ і прийомів на аудиторних заняттях, індивідуальних консультаціях. На другому етапі ми спираємося на позитивний перенос комунікативних і навчальних умінь учнів з рідною або іншою досліджуваною мовою [5, с. 20].

У процесі читання учні стикаються з труднощами декількох рівнів [20, с. 87]:

- труднощі, пов'язані з розумінням мовного матеріалу, фактичного змісту тексту, сенсу;
- труднощі постановки перед собою комунікативного завдання і прогнозування результату;
- труднощі, пов'язані з процесом навчання.

Навчання індивідуальному читанню передбачає вирішення цих труднощів в процесі формування навичок і умінь.

Оскільки індивідуальне читання є комунікативним, гнучким читанням, в здійсненні якого важливі як мовні, так і смислові аспекти, згрупуємо мовні навички та комунікативні вміння, що лежать в основі індивідуального читання, за ступенем оволодіння ними і представимо їх у вигляді трьох груп [15, с. 17]:

- мовні навички та вміння, пов'язані з розумінням лінгвістичної / мовної інформації;
- вміння, пов'язані з виокремленням інформації на рівні змісту і сенсу (вміння виділяти основну інформацію, головну ідею тексту; вміння, пов'язані з розумінням змісту і сенсу);
- вміння варіювати різні прийоми вилучення інформації.

Отже, зауважимо, що для індивідуального читання особливо важливо вміти самостійно долати труднощі при отриманні необхідної інформації за допомогою аналітичних дій і операцій.

2.2 Специфіка індивідуальної роботи над текстом та особливості виконання вправ

Одне із завдань навчання індивідуальному читанню – підготувати учнів до отримання інформації з найрізноманітніших письмових джерел. Необхідно озброїти учнів прийомами здобування інформації з текстів різних типів, організації своєї навчальної діяльності. Це передбачає засвоєння певних правил, пов'язаних з процесом вилучення інформації з тексту, оформлених у вигляді інструкцій, алгоритмічних приписів, оволодіння навчальними вміннями. Таким чином, навчальні вміння входять у зміст навчання індивідуальному читанню.

Зауважимо, що текст в читанні є тією змістовною матеріальною основою, необхідною базою, на якій формуються навички та вміння читання. Крім основної функції, виконуваної текстом в читанні, де він служить

об'єктом діяльності того, хто навчається, результатом якої є смислове сприйняття, текст має і ряд допоміжних функцій у навчанні [17, с. 74]. Серед останніх можна виділити ілюстративну (текст служить зразком, еталоном того чи іншого стилю, жанру, типу мовлення, оскільки являє собою певним чином організований матеріал, пов'язаний єдиним комунікативним завданням) і тренувальну (текст виступає в ролі вправи (для тренування прийомів здогадки слів з контексту і т.д.)) функції. Будучи продуктом комунікативної діяльності людини, в тексті знаходять відображення різні види комунікативних завдань, що і породжує різні класи, види, підвиди текстів [10].

При відборі текстового матеріалу для навчання індивідуальному читанню враховуються наступні критерії, висунуті М. Д. Городниковою [7, с. 39]:

- когерентність (логічна зв'язність тексту);
- когезія (мовні засоби здійснення цієї зв'язності);
- інтенція (наявність авторського наміри);
- акцептабельність (орієнтованість на одержувача інформації);
- інформативність (наявність інформації, нової або несподіваної для партнера по комунікації);
- ситуативність (зв'язок із ситуацією, в якій функціонує текст);
- інтертекстуальність (відповідність вимогам жанру або типу тексту).

Зауважимо, що провідним принципом відбору навчальних матеріалів для навчання читання та індивідуального читання, зокрема, є принцип автентичності. Крім цього виділяються наступні принципи [7, с. 40]:

- інформаційна насиченість;
- мотиваційно-пізнавальна цінність тексту;
- жанрове розмаїття текстового матеріалу;
- доступність тексту (мовна і змістова форма, обсяг тексту).

Під час навчання індивідуального читання набір навичок і умінь у читанні конкретизується в залежності від цілей і завдань кожного з етапів навчання, рівня володіння читанням.

У якості матеріалу для уроку позакласного читання мною було обрано дитячу книгу з елементами фантастики американського письменника Лаймена Френка Баума «Чарівник країни Оз» в автентичному варіанті [32].

З боку навчання індивідуальному читанню, правомірно говорити про комунікативні уміння, що підлягають формуванню і вдосконаленню та навчальні уміння [19].

Зауважимо, що на першому місці навчання індивідуального читання вправи спрямовані на формування мовних навичок у читанні. Надалі учням, якщо це необхідно, пропонуються додаткові вправи по формуванню мовних навичок в читанні на аудиторних заняттях та індивідуальних консультаціях. Таким чином реалізується індивідуалізація процесу навчання.

Далі учні виконують вправи, спрямовані на формування комунікативних умінь в читанні, пов'язаних з розумінням основного змісту, головної ідеї тексту, з розумінням змісту на рівні сенсу.

На третьому етапі навчання вправи спрямовані на формування комунікативних умінь в читанні, пов'язаних з гнучкістю читання, умінням переключатися з одного виду читання на інше. Ми розглядаємо індивідуальне читання як зріле читання, яке носить комунікативний характер і передбачає володіння вміннями розуміти і осмислювати зміст текстів з різним ступенем глибини і точності проникнення в інформацію, яка міститься в них з метою задоволення своїх комунікативних потреб і в залежності від завдань читання [23, с. 125].

Зазначимо, що всі вправи для навчання індивідуального читання умовно об'єднуються в три групи [12, с. 4]:

1) вправи, спрямовані на формування мовних навичок в читанні і умінь, пов'язаних з розумінням лінгвістичної / мовної інформації;

2) вправи, спрямовані на формування комунікативних умінь в читанні, пов'язаних з розумінням основного змісту, головної ідеї тексту, з розумінням сенсу;

3) вправи, спрямовані на формування комунікативних умінь в гнучкому читанні, умінь переключатися з одного виду читання на інший.

У першу групу входять вправи, метою яких є формування навичок та умінь розуміння окремих мовних одиниць; встановлення зв'язків між окремими мовними одиницями; об'єднання окремих мовних одиниць (співвідносити значення конкретних слів з контекстом, об'єднати окремі слова в синтагми та інші смислові одиниці).

Представимо приклади вправ:

1. *Read the text. Find unfamiliar derived words in the text to the known root bases given to you.*
2. *Read the offer. The words highlighted in the sentence are single-rooted, find a keyword with a common meaning.*
3. *Read the words. Match each word with the root word from words suggested in the task. Pay attention to the meaning of the words.*
4. *Read the text, paying attention to the highlighted words. Are they different? In each word, circle the "added" part. Think about how the meaning of derived words has changed.*
5. *Read sentences, find derived words, write them out.*
6. *Read the text, paying attention to the highlighted words with prefixes. To understand the meaning of the prefix, read the sentences containing words with the same prefix.*
7. *Read the text, paying attention to the highlighted words. Complex words consisting of two or more words are highlighted in the text. Find in the text, complex words written with a hyphen, words that are merged, separated. Write down these words [30].*

У другу групу входять вправи, метою яких є формування комплексу комунікативних умінь по вилученню основної інформації, головної ідеї

тексту, сюжетної лінії, головного ланцюжка подій, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, об'єднання окремих фактів. А також формування умінь дати оцінку прочитаного, умінь реорганізувати факти тексту в певній послідовності, умінь розуміти імпліцитний зміст тексту.

Представимо приклади вправ:

1. *Read the words below. Mark the word that is common.*
2. *In the group of words listed below, cross out the extra words, then write a common word for the remaining words in the list.*
3. *Select (from four suggested) the sentence that corresponds to the main idea of the caricature.*
4. *Select (from four suggested) the sentence corresponding to the main idea of the paragraph, underline the sentence in the text that conveys the main idea of the paragraph.*
5. *Read the sentences (the sentences are marked with letters). Group sentences on the following topics: life in the UK; main sights; English language courses.*
6. *Read all the suggestions about life in the UK. Find a sentence that expresses the main idea.*
7. *Finish the sentences by selecting the appropriate description of a stereotype of behaviour, appearance, and character [31].*

Третя група вправ спрямована на формування умінь читати по-різному, використовуючи різні види читання в залежності від поставленої мети і ступеня проникнення в прочитане.

Представимо приклади вправ:

1. *View advertising information about movies in different cinemas and decide what movie to choose in different situations (A, B, C).*
2. *View the page from the dictionary to find the meaning of the words.*
3. *Read excerpts from articles to find out if they contain information about the language. The word "language" should be emphasized.*

4. *Read the paragraph. You must understand the general content. Without re-reading, choose the most appropriate statement to express the main idea of the text.*

5. *You are offered a number of reading tasks. Decide whether you will read slowly and carefully, or just review the text in order to read part of it carefully.*

6. *If the article begins with this title (...) and such an illustration (...), what do you think the article is about? And if you change the title (...), does this change the subject of the article?*

7. *Read the opening sentence, the title, and the first paragraph of the text. Formulate and write one question about what this article is about [29].*

Отже, зауважимо, що при розробці завдань до текстів потрібно виходити з того, що практика в читанні успішна, якщо вона мотивована. Для вирішення питання про управління мотиваційно-спонукальною фазою читання необхідно, щоб завдання виступало не тільки як мета, а й як мотив – стимул. Один з найважливіших стимулів – інтерес, який допомагає керувати діяльністю учнів. Стимулювати інтерес допомагають такі характеристики завдань: значимість, проблемність, творчий характер, посиленість, відповідність віковим особливостям, емоційна привабливість, новизна, різноманітність форм.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській роботі було здійснено аналіз особливостей організації індивідуального читання іноземною мовою у середніх навчальних закладах.

Нами було визначено, що індивідуальне читання носить комплексний характер: це і вид читання, який передбачає володіння певними навичками і вміннями вилучення інформації з письмового тексту, і особливий підхід до формування навичок і умінь в читанні (особистісно-орієнтований), і особлива форма навчання (з опорою на різні навчальні стратегії), а також певний зміст навчання і технологія навчання, яка включає як комплекс навчальних вправ і завдань, так і навчальні прийоми і прийоми контролю.

Аналіз теоретичних джерел показав, що існують наступні види комунікативного читання в рамках індивідуального читання: читання з повним розумінням тексту; читання з розумінням основного змісту (із загальним охопленням змісту); читання з вибіркоким виокремленням потрібної інформації, що цікавить (переглядово-пошукове читання).

Нами були виділені такі характеристики індивідуального читання: за умовами проведення читання (позааудиторне, домашнє читання) і його місця в навчальному плані (додаткове читання); за кількістю прочитаного матеріалу і характеру процесу читання (синтетичне, екстенсивне читання); за роллю учня в процесі навчання, коли кожен, хто навчається читає обраний ним індивідуальний текст (твір) і використовує навчальні стратегії читання (індивідуальне, індивідуалізоване читання).

Реалізація стратегії формування мовних та мовленнєвих компетенцій в процесі читання має на увазі виконання індивідуального плану чітко визначених ментальних дій, в якому відбивається спосіб отримання інформації за допомогою визначення мети читання та планування шляхів і способів її досягнення в силу індивідуальних здібностей, самостійної оцінки власної діяльності і її коригування в разі потреби.

Усі вправи для навчання індивідуального читання умовно об'єднуються в три групи: 1) вправи, спрямовані на формування мовних навичок в читанні і умінь, пов'язаних з розумінням лінгвістичної / мовної інформації; 2) вправи, спрямовані на формування комунікативних умінь в читанні, пов'язаних з розумінням основного змісту, головної ідеї тексту, з розумінням сенсу; 3) вправи, спрямовані на формування комунікативних умінь в гнучкому читанні, умінь переключатися з одного виду читання на інший.

Отже, зазначимо, що найбільшого поширення в методиці навчання читання отримало назву «індивідуальне читання». Це пояснюється тим, що воно передає одну із суттєвих ознак такого читання. Учень самостійно відповідно до своїх інтересів і рівня мовної підготовки вибирає текст; при читанні тексту він використовує індивідуальні, характерні для нього стратегії читання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання немовному ВНЗ / Г.В. Барабанова. – Київ: Фірма “ІНКОС”, 2005. – 315 с.
2. Басіна А. Методика викладання іноземної мови в початковій школі / А. Басіна. – Київ: Шк. світ, 2007. – 128 с.
3. Безкоровайна Ю. Унаочнення як засіб формування іншомовної лексичної компетенції учнів / Ю. Безкоровайна // Студентський науковий альманах факультету іноземних мов. – 2009. – № 1(6). – С. 230-234.
4. Бігич О. Б. Навчання домашнього читання іноземною мовою у середніх навчальних закладах / О. Б. Бігич, Ж. О. Тищенко // Іноземні мови. – 2000. – № 2. – С. 51-53.
5. Борецька Г. Е. Методика формування іншомовної компетентності у читанні. / Г. Е. Борецька // Іноземні мови. – № 3 (71). – 2012. – С. 18-27.
6. Британ Ю. В. Лінгвостилістичні характеристики професійно орієнтованих текстів Британських наукових періодичних електронних видань / Ю. В. Британ // Вісник КНЛУ. Серія “Педагогіка та психологія”. Вип. 20. – 2011. – С. 10-18.
7. Гич Г. М. «Кліпове» мислення молоді: друг чи ворог навчання? / Г. М. Гич // Наукові праці. [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія : Педагогіка. – 2016. – Т. 269, Вип. 257. – С. 38-42.
8. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / під ред. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ: Ленвіт, 2003. – 273 с.
9. Корейба, І. В. Методика навчання професійного читання майбутніх учителів німецької мови з використанням інтернет-ресурсів : канд. пед. наук : 13.00.02 / І. В. Корейба. – Київ, 2010. – 286 с.

10. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підруч. для студентів вищих навч. закл. / [О. Б. Бігич, С. В. Гапонова, Г. А. Грінок та ін.] ; автор. кол. С. Ю. Ніколаєва. – [2-е вид.] – Київ: Ленвіт, 2002. – 328 с.
11. Сергєєнкова О. П. Вікова психологія: навч. посіб. / О. П. Сергєєнкова. – Київ: Центр учбової літератури, 2012. – 384 с.
12. Скляренко Н. В. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь / Н. В. Скляренко // Іноземні мови. – 2009. – №3. – С. 3-7.
13. Чередніченко Г. А. Методика навчання іншомовного професійно-орієнтованого читання студентів немовних вищих навчальних закладів / Г. А. Чередніченко, Л. Ю. Шапран, Л. І. Куниця // Вісник ХНУ. – 2010. – № 17. – С. 150-157.
14. Шапошнікова Л. М. Особливості формування іншомовної компетентності у читанні як одного з методів самостійної роботи студентів / Л. М. Шапошнікова // Педагогічний дискурс. – № 14. – 2013. – С. 457–461.
15. Шерстюк О. М. Навчання читання з використанням дидактичних матеріалів для самостійної роботи в старших класах середньої школи / О. М. Шерстюк, І. М. Шульга // Іноземні мови. – 2003. – № 4. – С. 15-20.
16. Шиян Г. Розвиток мовленнєвої компетенції учнів на уроках англійської мови / Г. Шиян // Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 14. – С. 318–323.
17. A Common European Framework of Reference for Languages Learning, Teaching, Assessment. – Strasbourg, 2001. – 264 с.
18. Bimmel P. Lernautonomie und Lernstrategien. / P. Bimmel, U. Ramppillon – München: GIN, 2000. – 208 S.
19. Birkner V. Reading Comprehension in Teaching English as a Foreign Language. [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.monografias.com/trabajos68/readins-comprehension-teaching-english/readins-compre-hension-teaching-english2.shtml>. – (20.03.2020).

20. Hadfield J. Introduction to Teaching English / J. Hadfield, Ch. Hadfield. – Oxford University Press, 2011. – 176 p.
21. Hufeisen B. Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen / B. Hufeisen, N. Marx. – Aachen: Shaker, 2014. – 340 S.
22. Methold K. 21st Century Reading Comprehension / K. Methold, H. Jones. – M: Titul, 2001. – 96 p.
23. Lopez Ch. A Taxonomy: Evaluating Reading EFL / Ch. Lopez. – English Teaching Forum. –Vol. 35. No. 2. – 2001. – P.124-129.
24. Prowse P. Success with reading – How to organize a reading programme / P. Prowse // Іноземні мови. – 2002. – № 4. – P. 31-32.
25. Prowse P. What is the secret of extensive reading / P. Prowse // Іноземні мови. – 2002. – № 4. – P. 30-31.
26. Ziahosseiny S. M. The effect of content and formal schemata on reading and comprehension / S. M. Ziahosseiny. – Journal of Social Sciences and Humanities of Shiraz University. – Vol.18(1), 2002. – P.10-16.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

27. Академічний тлумачний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/>. – (16.04.20).
28. Словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://test.ulif.org.ua:8000/exp/Entry/index?wordid=1&page=0>. – (5.04.20).

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

29. Індивідуальне читання іноземною мовою [Електронний ресурс] – 2018. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/plan-konspekt-uroku-z-anglmovi-podoroz-londonom-konspekt-prezentaciaanaliz-uroku-131272.html>. –

(20.03.2020).

30. Карпюк О. Англійська мова 7-й клас [Електронний ресурс] / Олена Карпюк. – 2017. – Режим доступу: <https://4book.org/uchebniki-ukraina/7-klass/1945-anglijska-mova-7-klas-karpyuk-2015/lesson-1-in-school/page-4>. – (20.03.2020).

31. Карпюк О. Методичний посібник для вчителя до підручника "Англійська мова" для 7 класу [Електронний ресурс] / Олена Карпюк. – 2017. – Режим доступу: <https://www.libra-terra.com.ua/catalog/metodychni-rekomendatsii-7-klas/>. – (20.03.2020).

32. Frank Baum. The Wonderful Wizard of Oz [Electronic resource] – Access mode: <http://english-4u.net/documents/TheWizardofOz.pdf>. – (19.03.2020).

ДОДАТКИ

Додаток А

Клас 7

Книга. «The Wizard of Oz» by L. Frank Baum [Electronic resource]-
Access mode: <http://english-4u.net/documents/TheWizardofOz.pdf>

Lessons. Текст «The Wizard of Oz»

Тип уроку. Урок засвоєння набутих знань

Цілі

Практичні – головна: удосконалювати навички читання вголос, навички усного мовлення, вживання в мовленні раніше вивчених граматичних структур, вчити учнів одержувати основну інформацію з тексту;

допоміжні: вдосконалювати лексичні, граматичні та фонетичні навички.

Виховна: виховувати такі риси характеру як чуйність, доброзичливість, сміливість.

Розвиваюча: розвивати логічне мислення, мовну догадку, пам'ять учнів.

Освітня: розширити кругозір учнів про світ казок.

Обладнання: книга, роздатковий дидактичний матеріал для роботи у групах.

Хід уроку

Етап. Мета. Прийом	Зміст роботи
<p><u>Початок уроку</u> Етап 1. Організаційний момент Мета. Залучити учнів до роботи Прийом. Привітання та бесіда з класом.</p>	<p>T. Good morning, children! How are you? P. (Fine, good. Thank you.) T. Well. I am very glad that all of you are good and fine.</p>
<p>Етап 2. Введення в іншомовну атмосферу. Прийом. Робота у групах</p>	<p>T. Now you have to answer my questions. What day is it today? Who is absent today? Who is on duty today? How many pupils are present today?</p>
<p>Прийом. Фронтальна бесіда.</p>	<p>T. OK, boys and girls. What lesson do we have now? Why do we learn English? What do we usually do at the English lessons?</p>

<p><u>Основна частина уроку</u></p> <p>Етап 3. Оголошення теми та мети уроку Мета. Створити в учнів установу на сприймання матеріалу</p> <p>Етап 4. Підготовка до читання тексту "The Wizard of Oz" Мета. Створити умови для учнів на сприймання і розуміння тексту. Прийом. Робота над лексичним матеріалом тексту.</p> <p>Етап 5. Читання тексту. Мета. Перевірити навички читання тексту "The Wizard of Oz" із загальним його розумінням. Прийом. Читання вголос та переклад тексту з англійської мови на українську мову. Конкурс на кращого читця.</p> <p>Етап 6. Контроль розуміння тексту. Мета. Перевірити загальне розуміння тексту учнями. Прийом1 Робота в групах.</p> <p>Прийом 2 Дати відповіді на запитання.</p>	<p>T. You are right. We shall do all these kinds of work and more than that: we shall read, translate, make exercises, find the best readers in our class. You have already read the book "The Wizard of Oz" and now we will work with it.</p> <p>T. I have the ribbons of different colors: red, yellow and blue. I would like you to choose a ribbon that you like. Unite into three groups. Each group should translate these words as quick as possible.</p> <p>terrible roaring sound; filled the room with light; strangely dressed; pick up; walk along; get tired; magic axe; cut off; brick road; poppy field</p> <p>T. Now every group will read a part of the text and translate it. And we will choose the best reader.</p> <p>T. The Wicked Witch told the Winged Monkeys to kill the friends. But this did not happen. Say what happened to each of the friends. Start your sentences with the words: The Winged Monkeys..... The Scarecrow..... The Tin Man..... The Cowardly Lion.....</p> <p>T. Answer the questions, find the answers in the text. Who were the main characters of the story? What happened to the little house when</p>
---	---

<p>Прийом 3 Робота в групах.</p>	<p>the cyclone came? Why was Dorothy going to the Emerald City? Dorothy had some things to protect and help her. What were they? The woodman had a body made of tin. How did this happen? The Wizard of Oz did not want to see the friends at first. How did the Scarecrow change his mind? Oz said that he was a good man, but a very bad wizard. Do you agree? Give some reasons for your answer.</p> <p>T. Which of these sentences are true? 1 The Wicked Witch of the West blew her silver whistle three times altogether. 2 Dorothy did not see the wolves coming. 3 When the Tin Man killed the Leader of the wolves, the other wolves ran away. 4 There were more crows than wolves. 5 The black bees died when the Tin Man cut off their stings. 6 The Winkies were afraid of the Witch and of the Cowardly Lion too.</p>
<p>Прийом 4 Робота в групах. Відповідь на запитання. Доведення власної думки.</p>	<p>T. What helped Dorothy and Toto, a scarecrow, a lion, a tin man to find the road to the Wizard of Oz? (Courage, heart, brains)</p> <p>T. So, pupils, the main moral of this story is: always help people and they will thank you and love you: good heart, good brains and courage always help you to find the way out.</p>
<p><u>Заключна частина уроку</u> Етап 7. Домашнє завдання</p>	<p>T. You should choose one character that impressed you and make a full description of him/her.</p>
<p>Етап 8. Підсумки роботи, оцінювання учнів</p>	<p>T. Thank you for your hard work today. The lesson is over. Good-bye.</p>

